

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפץ | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ"ח חשוון - יום שבת ה' כסליו תשפ"א

העלון מוקדש לרפואת: **רפאל סרדר בן אדל הי"ו**
שמחלים מהקורונה, זכות התורה וזכות הרבים יעמדו בעדו ובעד כל משפחת סרדר לחוקם ולאמצום ולהחזירם לאיתנם הראשון במהרה, אמן

מסכת עירובין צ"ה-ק"ה

שבוע פרשת תולדות

העלון מוקדש לרפואת: **מרי מרים עטיה בת רחל הי"ו**
שמחלימה מהניתוח, זכות התורה וזכות הרבים יעמדו בעדה לחוקה ולאמצה ולהחזירה לאיתנה הראשון במהרה, אמן

וכתב הרב המגיד, שדעת הרשב"א כהתוס' והרא"ש. וכשיטה זו סתם הטור [סי' שנ"ג].

וכתב הב"י, דעל מה שהקשו התוס' והרא"ש על פירש"י דאם כן גג שאין לו מעקה העומד אצל רה"ר יהא אסור להשתמש עליו, כתב הריטב"א, שיש לחלק בין זיז הבולט באויר שיש לומר שבו רוחב ד"ט אינה הנחה חשובה, ולכן לא התירו בשום זיז להשתמש בכלים שאינם נשברים, אבל בגג העומד לעצמו שהשתמש שם עומד עם כליו במקום אחד הרי זו הנחה חשובה, ולכן אם הוא רחב ד"ט מותר להשתמש שם אפילו בכלים שאינם נשברים.

ואיתא בגמ' בדין שתי זיזין זה למעלה מזה, שכשהזיז העליון הוא פחות מד' וחלון משלימתו לד' מותר להשתמש רק כנגד החלון ולא במה שמתפשט לצדדים. ומבואר מדברי רש"י דהאיסור בשימוש בזיז העליון הוא מחמת עצמו שאין בו השיעור המתיר. אמנם ברמב"ם [פ"טו ה"ו] מבואר, דהאיסור בזה הוא מחמת אוירו של הזיז התחתון, דכשיש בו ארבעה ובעליון אין בו ארבעה הרי הרשות של תחתון עולה עד לרקיע. וכשהעליון משתמש בזיז שלו הרי כאילו משתמש ברשותו של תחתון וכאילו מוציא לזיז שבחצר חבירו, אבל כשבעליון יש ארבעה אין התחתון תופס את אוירו ומותר לעליון להשתמש בזיז שלו. וכשבעליון אין ארבעה רק ע"י השלמת החלון מותר להשתמש רק כנגד חלונו, ששם נחשב לרשותו מטעם חורי רה"י, אבל בצדדין נחשב לרשותו של התחתון. וכתב הרב המגיד בשם הרשב"א, דלפי פירוש זה מיירי דוקא כששני הזיזין שייכים לשני אנשים, שרשות זיז חבירו אוסרת עליו. אמנם הריטב"א כתב, דאפשר שגם אם

דף צ"ח

משנה. זיז שלפני חלון - נותנין עליו ונוטלין ממנו בשבת. גמרא. ... אמר אביי: לעולם דמפיק לרשות הרבים, ומאי נותנין עליו דקתני - כלים הנשברים. תניא נמי הכי: זיז שלפני החלון היוצא לרשות הרבים - נותנין עליו קערות וכוסות קיתוניות וצלוחיות. ומשתמש בכל הכותל עד עשרה התחתונים. ואם יש זיז אחד למטה ממנו - משתמש בו, ובעליון אין משתמש בו אלא כנגד חלונו ... אמר אביי: תחתון - דאית ביה ארבעה, ועליון - לית ביה ארבעה, וחלון משלימתו לארבעה. כנגד חלון - משתמש, דחורי חלון הוא, דהאי גיסא ודהאי גיסא - אסור.

'זיז' היינו דף הבולט מהכותל מתחת לחלון. ומבואר בדברי רש"י, דההיתר לטלטל אל הזיז ומהזיז הוא דוקא כשהוא למעלה מעשרה דאי"ז אויר רה"ר, ושהוא רחב ד' על ד' שהוא רשות לעצמו, וכל זה הוא רק כשהכלים הניתנים עליו הם כלים הנשברים. והקשו תוס' והרא"ש על פירש"י, דלפי"ז בכלים שאינם נשברים יהיה אסור להשתמש אפילו רחב מאה אמה, דלענין שבת חשיב רשות ארבעה טפחים כמו ד' אמות או יותר, וגג העומד אצל רה"ר שאין לו מעקה יהא אסור להשתמש עליו בכלים שאינם נשברים. לכן כתבו, דברחב ד' מותר אפילו כלים שאינם נשברים, ומה שהעמידה הגמ' את המשנה בכלים הנשברים היינו דוקא באינו רחב ד'. ודעת הרמב"ם [פ"טו ה"ז] כרש"י. אמנם בהמשך הדברים כתב הב"י, דלדעת הרמב"ם מה שהוזכר בגמ' רחב ד"ט הוא רק בשני זיזין, וכתב בבאור הגר"א, דלדעת הרמב"ם אין כלל חילוק במה שרחב ד' ובכל אופן בעינן שיהיו כלים הנשברים ולמעלה מעשרה.

הודעה חשובה

ניתן להקדיש את העלון מידי שבוע להצלחה או לע"נ, וכן אפשר לפרסם ספרים בלבד בעמוד האחרון של העלון, העלון מודפס ב20,000 עותקים ומופץ בכל הארץ, מלבד זה הוא נשלח במייל לרבות אנשים, ומהם זה נשלח לעוד רבות של אנשים, כך שמעינים בו למעלה ממיליון איש מידי שבוע, בהקדשה אחת אתם מנציחים את יקירכם במפעל התורה וזיכוי הרבים מהגדולים בעולם, או זוקפים להצלחתכם את זכות הרבים ולימוד התורה של ציבור ענק זה, מעלת לימוד התורה היא הסגולה הבדוקה והמונסה יותר מכל הסגולות שבעולם, בסכום של 1,000\$ תוכלו לזכות בהקדשה זו, כל הקורם וזכה! רק שני הקדשות יופיעו מידי שבוע בעמוד הראשון של העלון! או פירסום של ספרים, עמוד שלם 1,000\$ וחצי עמוד 500\$, בפרסום זה אתם חוסכים הוצאות גדולות של הדפסה והפצה. לפרטים: בטלפונים או במייל המופיעים בתחתית העמוד. וכן ניתן לשלם בנדרים פלוס או בקהילות על שם מכון ראש פינה, ולכתוב שם את פרטי ההקדשה

כולל ומכון ראש פינה:

הזיו התחתון שייך לבני רה"ר רשותם אוסרת על הזיו העליון כשאין בו ד'.

והטור לא הזכיר כלל הדין של זיו עליון ותחתון, וכתב הב"י דזה מפני שפירש כרש"י דהאיסור טלטול בזיו העליון הוא מחמת שאין בו השיעור הנצרך, וא"כ זה כלול במה שכתב לגבי זיו יחידי.

וכתב הרב המגיד, שהרשב"א ביאר מה שאמר אב"י כנגד חלון - משתמש, דחורי חלון הוא, דהיינו על אופן שהזיו אינו צמוד לחלון אבל הוא בתוך ג"ט אליו שאז יש לנו לומר לבוד שהחלון ישלים את שיעורו ואז מותר להשתמש בכל הזיו, ו"דהאי גיסא ודהאי גיסא - אסור" היינו שאם הוא מתרחק יותר מג"ט מכנגד החלון אסור לגמרי להשתמש בזיו, וזה לא כשיטת הרמב"ם הנ"ל. ועוד יש חילוק בין הרשב"א לרמב"ם, דלהרמב"ם זיוים אלו אוסרים זה על זה אפילו אינם זה כנגד זה, ולהרשב"א דוקא בזה כנגד זה.

וכתבו תוס', שאם היה זיו אחד יוצא על אויר כרמלית, כל שהוא גבוה י' מותר בין רחב בין קצר, ואפילו על כלים שאינם משתברים. וכ"כ הרב המגיד בשם הרשב"א.

ובשו"ע [סימן שני"ג סעיף ב'] כתב: זיו, דהיינו דף הבולט מן הכותל לרשות הרבים, למעלה מעשרה ויש בו ד' על ד' [לאו דוקא יש בו ד' על ד', דהרי מיירי דוקא בכלים הנשברים כדמוכח ס"ג, ובהם מותר גם בפחות מד'. משנ"ב ס"ק ט'] וחלון הבית פתוח לו, משתמשין עליו, אם היו שני זיוים זה למטה מזה והם של שני אנשים, אף על פי ששניהם למעלה מעשרה, אם יש בזיו העליון שלפני החלון רוחב ד' על ד' אסור להשתמש עליו מפני שהוא רשות בפני עצמו והזיו שתחתיו רשות אחרת ואוסרין זה על זה, ואם אין בעליון ד' וגם אין בתחתון ד', משתמש בשניהם ובכל הכותל עד עשרה טפחים התחתונים. היה בתחתון ארבעה ובעליון אין בו ארבעה, אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלונו בלבד, אבל בשאר הזיו שבשני צדדי החלון אסור להשתמש מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו [וכשיטת הרמב"ם בסוגיין].

עוד כתב השו"ע [שם סעיף ג']: כל זיו היוצא על אויר רשות הרבים שמותר להשתמש עליו, כשהוא משתמש בו אין נותנין עליו ואין נוטלים ממנו אלא כלי חרס וזכוכית וכיוצא בהם שאם יפלו לרשות הרבים ישברו, אבל שאר כלים אסורים, שמא יפלו לרשות הרבים ויביאם [ואין בזה חילוק אם רחב ד' או לא. משנ"ב ס"ק ט']. וכדעת הרמב"ם דבכל אופן בעינן דוקא שיהיו כלים הנשברים כנ"ל]. ואם היה זיו אחד לבדו יוצא על אויר כרמלית כל שהוא גבוה י' לעולם מותר בין רחב בין קצר, ואפילו כלים שאין משתברים, שלא גזרו בכרמלית. וכתב הרמ"א: ודוקא זיו וכיוצא בו, אבל אם הוא דבר רחב כגג שהשתמש עומד שם עם הכלי, מותר להשתמש בכל הכלים [כמש"כ הב"י בשם הריטב"א].

הקשה המג"א [ס"ק ד'], דאפילו בזיו שהוא למטה מעשרה אם הוא פתוח לחלון הו"ל רה"י, דהרי חורי רה"י הוא וכמ"ש הרמ"א סי' שמ"ה ס"ד, ולמה בעינן גובה עשרה. ואם מיירי שאין החלון סמוך לו, אפילו למעלה מעשרה הוי כרמלית כמ"ש שם סי"ז, וצ"ע. ובמשנ"ב [ס"ק ח'] כתב, דהטעם במה

שתוך עשרה אסור הוא דכיון שהוא בתוך עשרה נוח גם לבני רה"ר להשתמש על הזיו ולא הוי בכלל חורי רה"י כ"א בכלל כרמלית, ואסור להשתמש עליו ליתן עליו וליטול ממנו בין מרה"ר ובין מתוך החלון. ואם הוא למעלה מעשרה אפילו אם היה החלון מופלג ממנו הרבה אעפ"כ מותר להשתמש על הזיו דכל שהוא למעלה מעשרה חשבינן ליה כמקום פטור.

עוד כתב המג"א [ס"ק ה' ובמשנ"ב ס"ק י"א], דמה שאסור להשתמש בחלון העליון כשאין בו שיעור, הוא דוקא בכלים ששבתו בתוך הבית [הרב המגיד ורשב"א, עי' סי' שע"ב].

עוד כתב [ס"ק ו'] בשם הרב המגיד, דאף כשאין בתחתון ד' מ"מ הוא אוסר על העליון. וכתב המשנ"ב [ס"ק י"ב י"ד], דבלבוש מיקל בזה, וכ"כ באליה רבה בשם הרשב"א. ולפי שיטה זו בזיו התחתון בכל אופן מותר להשתמש, משא"כ לדעת המג"א הרי הזיו העליון אוסר על התחתון גם באופן כזה.

כתב המשנ"ב [ס"ק ז'], דמה שנקט בשו"ע שהזיו בולט לרה"ר לרבותא, דאפילו לרה"ר מותר דאין רה"ר תופס למעלה מעשרה וכ"ש אם הוא בולט לרשות כרמלית דשרי.

עוד כתב [ס"ק י'], דבזיו עליון ותחתון כששני הזיוין הם של איש אחד שרי, כיון שהם של רשות אחד. ואם ערבו יחד אפילו של שני אנשים שרי.

משנה. עומד אדם ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ברשות הרבים ומטלטל ברשות היחיד, ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות ...

שיטת ר"מ לקמן [ק"א א'], דלא יעמוד אדם ברה"ר ויפתח ברשות היחיד ברשות היחיד ויפתח ברה"ר, אמנם לא קי"ל כדבריו אלא כמבואר במשנתנו דמותר לעמוד ברה"י ולטלטל ברה"ר, וכן להיפך. וכן נפסק בטוש"ע [סי' ש"ג ס"א]. ועי' להלן דף צ"ט מה שנכתוב בזה.

לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתין ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתין ברשות היחיד, וכן לא ירוק. רבי יהודה אומר: אף משנתלש רוקו בפיו לא יהלך ארבע אמות, עד שירוק ...

ולקמן [צ"ט א'] בעי רבא הוא ברשות היחיד ופי אמה ברה"ר מהו, תיקו. והרא"ש שם והתוס' לעיל [כ' א' ד"ה לא יעמוד] כתבו, דלפי רש"י מותר להוציא ראשו לרה"ר ולרוק, דפיו הוי מקום פטור, ולא דמי לפי אמה ברה"ר משום דמי רגלים אינם נחין בפי אמה. אמנם הם הוכיחו, דאי"ז נחשב הנחה במקום פטור כיון שזה נעשה מאליו. ולפי זה אסור להוציא ראשו ברה"ר ולרוק. וכתב הרא"ש בשבת [פ"ה ס"י י"ג], דבדין זה דלא יעמוד ברה"ר וישתין ברשות היחיד, וכן באיסור לרוק, הוא הדין בכרמלית.

בשו"ע [סימן שני"ג סעיף ב'] כתב: לא יעמוד אדם ברשות הרבים וישתין או ירוק ברשות היחיד או בכרמלית, או איפכא, אפילו אם הוציא פיו ואמתו לחוץ [וכדעת התוס' והרא"ש דגם ברוק אסור, וכמו שהוסיף הרא"ש דה"ה בכרמלית. ועי' להלן].

איבעיא להו: כרמלית מאי? אמר אביי: היא היא. אמר רבא: היא גופא גזירה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה...

פירש"י, דבחפצים הצריכין לו אפילו רבנן הסוברים [לעיל צ"ח ב'] דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר, מודים לר"מ הסובר [לקמן ק"א א'] דאסור לעמוד ברה"י ולפתוח ברה"ר, דבחפצים הצריכים לו מתוך שהוא צריך להם יכניסם אצלו, ולכן גם במשקים יש לגזור כיון שצריכין לו. וכתב הר"ן בשבת [י"א ב' מדפי הגמ'] שדעת התוס' [לעיל כ' א' ד"ה לא יעמוד] כרש"י בסוגיין. וכן העתיק הטור [סי' ש"ג]. וכתב הב"י בשם הרב המגיד, שדעת הרשב"א כדעת רש"י הנ"ל, ושכן נראה דעת הרי"ף בסוגיין [שהעתיק בפשיטות המשנה שלא ישתה אדם, ולא העתיק מה שאמרו ע"ז בגמ', משום דבכל גונא ששותה אסור מטעם דהוא צריך לשתיה].

אבל הרמב"ם [פ"טו ה"ב] כתב: לא יעמוד אדם ברה"י וישתה ברה"ר, ברה"ר וישתה ברה"י, אלא א"כ הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה, במה דברים אמורים כשהיה שותה בכלים נאים שהוא צריך להן, גזירה שמא יוציאם, אבל אם היו כלים שאינם נאים שאינו צריך להן, או שהיה הבור בכרמלית אף על פי שהכלים נאים, מכניס ראשו בלבד ושותה במקומו ואף על פי שלא הכניס ראשו ורובו. עכ"ל. ומבואר, דחפצים הצריכין לו היינו כלים נאים שהוא צריך להם, אבל אם הם כלים שאינם נאים מותר לשתות בהם אף על פי שלא הוציא ראשו ורובו אלא שהושיט צוארו לבד. וכתב הרב המגיד, דנראה מדברי הרמב"ם, דשאר טלטולין חוץ משתייה אפילו כלים נאים מותר לטלטל, לפי שלא גזרו אלא בכלים נאים ובשותה בהם שהוא מקרבן לפיו.

בשו"ע [סימן ש"ג סעיף א'] כתב: עומד אדם ברה"י ומוציא ידו לרשות הרבים ומטלטל שם חפצים שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שנוטלן מכאן ומניחן כאן, ובלבד שלא יעבירם ארבע אמות; ולא חיישינן שמא יביאם אליו, כיון שאינם צריכים לו במקום שהוא עומד שם. הילכך מותר לעמוד ברשות הרבים ליטול מפתח ברשות היחיד ולפתוח שם, וכן מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל לא יעמוד ברשות היחיד ויוציא ראשו לרשות הרבים וישתה שם, או איפכא, אלא אם כן יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה דכיון שהוא צריך לאלו המים חיישינן שמא יביאם אליו. אבל מותר לעמוד ברשות היחיד או ברשות הרבים ולשתות בכרמלית, או איפכא [כדעת רש"י תוס' והרא"ש]. ויש מפרשים דחפצים הצריכים לו היינו כלים נאים שהוא צריך להם, אבל אם הם כלים שאינם נאים מותר לשתות מהם אף ע"פ שלא הוציא ראשו ורובו אלא שהושיט צוארו לבד. ושאר טלטולים, חוץ משתייה, אפילו כלים נאים מותר לטלטל, שלא גזרו אלא בכלים נאים ובשותה בהם שהוא מקרבן לפיו [דעת הרמב"ם עפ"י הרב המגיד].

כתב **המג"א** [ס"ק א'] בשם הרב המגיד בשם **הראב"ד**, דאם עמד ברה"י והעביר חפץ ד' אמות ברה"ר חייב. והוסיף **המשנ"ב** [ס"ק ב'], דאפילו אם הגביהו למעלה מעשרה טפחים חייב כיון שלבסוף הניחו על הארץ.

הקשה **המג"א** [ס"ק ב'], איך מותר לשתות כשמכניס ראשו ורובו לרשות האחרת, ולמה כששותה ובולע אינו נחשב

כתב **המג"א** [ס"ק ג' ובמשנ"ב ס"ק ט'], דאם השתינן או רק חייב דמחשבתו משוי ליה מקום, וה"ה לזורק בפי הכבשן או בפי הכלב [כמבואר כל זה בגמ'].

כתב **המשנ"ב** [ס"ק י'], דה"ה דיש איסור להשתינן או לרוק ברה"ר או בכרמלית ברחוק ד' אמות.

עוד כתב [ס"ק י"א], דמלשון השו"ע משמע דבכרמלית נמי אסור אפילו באופן שהוציא פיו ואמתו לחוץ. אמנם **בביאור הגר"א** כתב, דכיון דזה הדין דאסרינן מרשות לרשות ברשות דאורייתא הוא רק מטעם ספיקא דאסיק הגמרא בתיקו, יש לנו להקל בזה בכרמלית דהוא ספיקא דרבנן [וכעין שפסק השו"ע בכעין זה לעיל בסימן ש"ג ס"כ עיי"ש].

כתב **בביאור הלכה** [ד"ה וישתינן], דה"ה אם זרק בפי הכבשן כדי לשרף או בפי הכלב לאכלו מחשבתו משוי ליה מקום ד' טפחים וחייב [כמבואר בגמ'], אבל זרק על המקלות או על שום דבר אפילו במתכוין שיפול על המקום ההוא לא נחשב ע"ז למקום ד' טפחים [כמש"כ תוס' בסוגיין].

עוד כתב [ד"ה ברה"י], דה"ה אם עמד ברה"י ומשתינן ומתגלגלין ויורדין לרה"ר, וכן כשמשתינן ברה"ר ומתגלגלין ויורדין לרה"י ג"כ אסור. אמנם אם מתגלגלין לכרמלית מותר, שלא גזרו כחו בכרמלית.

דף צ"ט

אמר ריש לקיש: כיח בפני רבו חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות, אל תקרי למשנאי אלא למשניאי. - והא מינס אניס! - כיח ורק קאמרינן.

ברש"י מבואר, שמה שאמרו שהוא אנוס היינו באופן שלא רקק בפני רבו אלא ע"י הצינה או חולי יצא ממנו [ר"ל שהשתעל], אבל אם רקק בפני רבו עליו נאמר משניאי וכו', שהיה לו להסתלק משם או להבליעו בכסותו. וכן העתיק הב"י [י"ד סי' רמ"ב]. אמנם **הדרכי משה** שם [ס"ק י"ח] הביא מרבינו **ירוחם**, ד"כיח" מה שאמרו היינו שיוצא בכח שע"ז חייב מיתה, אבל אם אינו יוצא מגופו בכח אינו חייב.

כתב **בשו"ע** [סימן רמ"ב סעיף כ"ט]: רק בפני רבו, הוא בכלל כל משנאי אהבו מות [ובפשטות כונתו לפסוק כרש"י הנ"ל, שזה הפירוש שהעתיק בב"י]. והרמ"א כתב: ודוקא כיחו, שהוא דבר שיצא מגופו בכח, אבל רוק בעלמא, מותר, דאנוס לרוק [כמש"כ רבינו ירוחם הנ"ל].

ובש"ך [ס"ק מ"ז] כתב, שמה שכתב הרמ"א בזה הוא שלא כדברי רש"י וכנ"ל, וצ"ח לדברי המפרש בנדרים מ"ט ב' דעולה מדבריו ג"כ כדברי רש"י כאן.

משנה. לא יעמוד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, אלא אם כן הכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה. וכן בגת. גמרא. רישא רבנן וסיפא רבי מאיר! - אמר רב יוסף: בחפיצין שצריכין לו, ודברי הכל.

א וכמש"כ תוס' ב"ק ג' ב' ד"ה כיחו עיי"ש.

כהכנסה במה שמכניסו לתוך גופו, וכמו במשתין [בס"ב, וכמבואר לעיל צ"ח ב'] דנחשב הנחה בגופו. ותיריך, דהפה נחשב למקום פטור כיון שנח קצת בתוך פיו [וכמו"כ מסיבה זו הגמ' מסתפקת רק על משתין ולא על רק, ולא כמסקנת התוס' והרא"ש לעיל דגם ברק חייב. מחצית השקל]. עוד הקשה המג"א, דמבואר בס"י שמ"ו ס"א לא יעמוד אדם על מקום פטור ויקח חפץ מיד מי שעומד ברשות הרבים ויתנונו למי שעומד ברשות היחיד, או איפכא. ותיריך, דכאן א"א לשתות בלא הנחת פיו ובודאי ינוח בפיו שהוא מקום פטור, דשם גזרינן שמא יכניס מרה"ר לרה"י בלי הפסק מקום פטור. אך כתב, דעדיין ילה"ק דבס"י שמ"ח מבואר דהמוציא ידו מלאה פירות משחשכה אפילו במזיד מותר להחזירה שמא ישליכם ויבא לידי חיוב חטאת [הבאנוהו בשבת דף ג'], והרי כה"ג אפילו ישליכם לארץ אין חיוב חטאת שהרי יש הנחה במקום פטור בינתיים, דהיינו ידו שאיננה במקום שגופו עומד. ותיריך, דשם לא הניח הכלי לידו ממקום אחר אחרי שהוציאו לרה"ר, משא"כ בשתיה שנתן המים לתוך פיו לכן מקילים בזה.

כתב המשנ"ב [ס"ק א' ו' ח'], דלדעת רש"י ודעימיה דהאיסור הוא מצד שהכלי צריך לו, מותר לעמוד ברה"י ולטלטל ברה"ר אפילו הם כלים נאים, אך בכל דבר הצריך לו במקומו באוכלין ומלבושין אסור. והעיקר כדעת רש"י בזה.

עוד כתב [ס"ק ג'], דמה שכתב בשו"ע דמותר לעמוד ברה"ר ולטלטל מפתח ברה"י ולפתוח ברה"י, היינו שהמפתח מונח שם מכבר ונוטלו משם ופותח הדלת. ומיירי באופן שע"י נטילת המפתח ממקומו אינו עובר על איסור הוצאה [ועיין לעיל בס"י שמ"ו ס"ב במשנ"ב, והארכנו בזה בשבת דף ט'].
משנה. קולט אדם מן המזחילה למטה מעשרה טפחים, ומן הצינור מכל מקום שותה. גמרא. קולט - אין, אבל מצרף - לא. מאי טעמא? - אמר רב נחמן: הכא במזחילה פחות משלשה סמוך לגג עסקינן, דכל פחות משלשה סמוך לגג כג דמי ... תניא אידך: לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויגביה ידו למעלה מעשרה טפחים לפחות משלשה סמוך לגג ויצרף, אבל קולט הוא ושותה. מן הצינור מכל מקום שותה. תנא: אם יש בצינור ארבעה על ארבעה - אסור, מפני שהוא כמוציא מרשות לרשות.

מבואר בדברי רש"י, דלקלוט מותר אפילו למעלה מעשרה, ומה ששינו במשנה למטה מעשרה הוא מחמת ההיתר במצרף שלא הותר אלא דוקא למטה מעשרה דאין מקום לגזור באינו רחב ארבעה אטו רחב ארבעה משום שאפילו אם הוא רחב ארבעה כרמלית הוא כיון שאינו גבוה עשרה, אבל למעלה מעשרה אסור לצרף אפילו אינו רחב ארבעה גזירה אטו רחב ארבעה, דהוי רשות היחיד כיון שהוא למעלה מעשרה. וכ"כ תוס' והרא"ש.

ומשמע בברייתא, דמן האויר מותר לקלוט אפילו אם ידו תוך ג' למזחילה. אמנם ברבינו יונתן כתב דגם באופן זה אסור. והרמב"ם כתב [פ"ט ה"ג]: עומד אדם בר"ה וקולט וכו' ובלבד שלא יגע בצינור או בכותל ויקלוט מעל גבן. ואם נגע, אם היה המקום שנגע בו למעלה מ' בפחות משלשה סמוך

לגג הרי זה אסור, דנמצא כעוקר מעל הגג שהוא רשות היחיד, וכן אם היה בצינור ד' על ד' בין שהיה הצינור בתוך י' בין שהיה למעלה מ' וקלט ממנו מים הרי זה אסור, ולמה אינו חייב מפני שלא נחו המים אלא הרי הם נזחלים והולכים. עכ"ל. וכתב הרב המגיד, שלרמב"ם היתה גירסא שונה בדברי הגמ'. וכתב הב"י, דמכל מקום נראה מדבריו אלה שחלוק על שיטת רש"י בכמה דברים. האחד, דלשיטתו אין בזה היכי תימצי של איסור דאורייתא בשום גונוי לפי שהמים אינם נחים. השני, דלמטה מעשרה יכול לצרף אפילו תוך ג' סמוך לגג. השלישי, דכשאין בו ד' על ד' אפילו למעלה מעשרה מותר לצרף.

בשו"ע [סימן שנ"א סעיף א'] כתב: לא יעמוד אדם ברשות הרבים ויחבר ידו למזחילה, שהוא צנור ארוך מונח לאורך הגג בתוך ג' טפחים סמוך לגג ולקבל המים ממנה, שכיון שהוא בתוך ג' סמוך לגג חשוב כגג ואסור, בין אם הוא למעלה מעשרה או למטה מעשרה; אבל מותר לקלוט מן האויר אפילו אם ידו תוך ג' למזחילה. היתה מזחילה בולטת ג' מן הגג, וכן סתם צנור שבולט ג', יכול לחבר ידו אליהם ולקבל המים, וכגון שאין בהן ד' על ד' והן למטה מעשרה; אבל אם יש בהן ד' על ד', או אפילו אין בהם ד' על ד', והן למעלה מעשרה, אסור [וכדעת רש"י בכל זה ודלא כהרמב"ם, שהתוספות והרא"ש והרשב"א והריטב"א הסכימו לדברי רש"י. ביאור הלכה ד"ה או].

בט"ז [ס"ק א'] הביא בזה הפשטות של הברייתא דמותר לקלוט מן האויר אפילו ידו תוך שלש למזחילה, ולא שייך בזה לבוד דהא על כל פנים אינו מוציא מרה"י ממש ואין בחיוב הוצאה אלא מוציא ממש מרה"י, אך ציין לדברי הרבינו יונתן הנ"ל. אמנם המשנ"ב [ס"ק ה'] השמיט דברי הרבינו יונתן. וכתב הביאור הלכה [ד"ה תוך], דאף שבט"ז שהביא דעת רבינו יהונתן דאסור בזה, מ"מ עיין בביאור הגר"א שהביא מקור לדברי השו"ע מגירסת ר"ח, וגם בעה"ק בהדיא שמקיל בזה, וגם מלשון הריטב"א ורבינו ירוחם משמע להקל, וע"כ הסומך על הטוש"ע בזה בודאי לא הפסיד.

כתב המג"א [ס"ק ה'], דלמעלה מעשרה גזרינן שמא יהא רחב ארבעה והוי רה"י ואסור, ואף שמבואר בס"י שמ"ה ס"א דאם גדיים בוקעים תחתיו לא הוי רה"י, הכא שאני דכיון שהגג רה"י הוי הצנור חורי רה"י [דומיא דז"ע"ש סי"ו].

כתב בביאור הלכה [ד"ה תוך], דבב"י מבואר דלדעת הרמב"ם לא שייך בזה איסור דאורייתא, ומשמע מדבריו דלרש"י יש בזה איסורא דאורייתא, אמנם ע"י בבגדי ישע מפקפק בזה ודעתו דגם לרש"י לית חיוב חטאת בזה.

משנה. בור ברשות הרבים וחולייתו גבוה עשרה טפחים - חלון שעל גביו ממלאין הימנו בשבת ... גמרא. במאי עסקינן? אילימא בסמוכה - למה לי חוליא עשרה? - אמר רב הונא: הכא במאי עסקינן - במופלגת מן הכותל ארבעה. וטעמא - דאיכא חוליא עשרה, הא ליכא חוליא עשרה - קא מטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך רשות הרבים. ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא בסמוכה, הא קא משמע לן: דבור וחולייתו מצטרפין לעשרה.

מבואר בגמ', דלדעת רב הונא ההיתר בזה הוא משום שמעבירו דרך מקום פטור כיון שהוא למעלה מעשרה,

בקצרה, דאף על גב שאגודו בידו אסור כמ"ש סי' שנ"ב [בדן הנ"ל דהקורא על האסקופה וכו'], וא"צ למה שנדחק הריטב"א [א"ה. ועי' באריכות בקרבן נתנאל על הרא"ש כאן].

עוד כתב המג"א [ס"ק ג'] דאם החלון והבור הם בדיוטא אחת [שלא היו זו כנגד זו משני צידי רשות הרבים, אלא שתיהן היו מצד אחד של רשות הרבים] אסור, וכמו שכתב בסי' שמ"ז ס"ק ד' [והא דלא פי' כן השו"ע להדיא, ביאר המג"א סי' שנ"ב ס"ק ד' דא"א למלאות אלא אם הם בשתי דיוטות. מחצית השקל]. וכתב ע"ז בביאור הלכה [ד"ה אא"כ], דדברי המג"א צריכים עיון, דבירושלמי פרק הזורק [ומובא בתוס' שבת ג' א' ד"ה בעשותה], דמושיט לא הוי כ"א ע"י שנים כעין שהיה במשכן אצל הלויים שהיו מושיטין הקרשים מזו לזו אבל לא באחד שהושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר, ואולי דכונת הירושלמי הוא רק לענין חיוב אבל איסור יש גם באחד שהושיט [וכעין זה כתב ג"כ הפמ"ג], ולכן משנתינו דאמרה היתר לכתחלה, מיירי דוקא בשתי דיוטות.

עוד כתב המג"א [ובמשנ"ב ס"ק ח'], דהעומד ברה"ר וממלא מבור שהיא עמוקה י' ורחבה ד' חייב ולא חשיב אגודו בידו דהא עקר המים מרה"י לרה"ר, משא"כ כאן דלא עקר המים מרה"ר, וכשבא לאויר רה"ר כבר אגודו בידו. והוסיף ע"ז המשנ"ב, דאפילו אם סביב הבור לא היה רה"ר רק כרמלית ג"כ יש לזוהר מזה, דעכ"פ יש בזה איסור דרבנן. כמו כן, דלי התלוי בעץ ארוך כמו שעושין לבארות שלנו לשאוב בו והוא תלוי בתוך הבאר או אפילו למעלה מן הבאר נגד אוירו, אף שהמים היה בדלי מבעוד יום שלא עקר אותם בשבת מן הבאר, אפ"ה יש לזוהר שלא להוציא משם להורידו על הארץ שסביב הבאר דהא עכ"פ עשה הנחה בשבת, ואפילו לאוחזו באויר סביב הבאר ג"כ מסתפק הפמ"ג אם מותר.

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק ב'], דבאופן שאיו הבור גבוה עשרה דבעינן שלא יהיה רחוק ארבעה, היינו שהבור עצמו יהיה בתוך ארבעה לחלון. וביאר השער הציון בשם הפמ"ג, דאם הבור רחוק ד' טפחים מן הכותל אך שהחוליא ממעט השיעור, לפעמים יהיה אסור, וכגון שהחוליא אינה גבוה ג' טפחים מן הארץ, דבטל לגבי קרקע והוי רשות הרבים.

אשפה ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים - חלון שעל גביו שופכין לתוכה מים בשבת... ולא חיישינן שמא תנטל אשפה? - והא רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מעשה במבוי אחד שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה, ובא מעשה לפני רבי ולא אמר בו לא איסור ולא היתר. היתר לא אמר בו - דחיישינן שמא תנטל אשפה ויעלה הים שירטון. איסור לא אמר בו - דהא קיימין מחיצות! - לא קשיא; הא - דיחיד, הא - דרבים.

מבואר בגמ', דבאשפה של רבים שאין לחשוש שמא תפנה אם היא גבוהה עשרה מותר לשפוך אליה מחלון שעל גביה, אמנם באשפה של יחיד שעשויה ליפנות גזרו שלא ישפוך אליה שהרי אם תפנה נמצא שופך לרה"ר. וכתב הרב המגיד בשם הרשב"א [הו"ד בב"י סי' שנ"ד], דמה שלא חששו שמא יתגלגל מה שישליך בתוכה וילך ויטלנו כמו שחששו לכך בב' בתים שבשני צדי רה"ר [עי' לעיל פ"ה ב' וטו"ש סי' שנ"ג], לפי שאין מטילין לאשפה כלי אשר חפץ בו אלא מים או שברי כלים.

ולדעת רבי יוחנן לעולם הבור סמוך לחלון בתוך ד' ואינו מעבירו מעל רה"ר, ומה ששינונו במשנה גבוה עשרה טפחים' להשמיענו שבור וחוליתו מצטרפים לעשרה. ובפשטות, לדברי רבי יוחנן החידוש בזה אינו נוגע כלל לדין המילוי מהבור באופן כזה שאינו מופלג ד', שהרי בגמ' מבואר דזה פשיטא, אלא החידוש מה שהבור ככה"ג נחשב כרה"י. אמנם ברבינו יונתן הביא, דאפשר לפרש דהחידוש לדעת רבי יוחנן באופן שהחוליא אינה חזקה כ"כ ואם תיפול לא יהיה גובה עשרה ותהיה כרמלית, והיה מקום לומר דאסור למלאות ככה"ג שמא תיפול החוליא ויבוא לטלטל מכרמלית, קמ"ל דלא גזרינן.

והרמב"ם [פט"ו ה"י] העתיק גם הדין שאם אין הפסק ד' טפחים בין הבור לחלון מותר בכל גונא [כדברי רבי יוחנן וכפשטות הגמ' דלא כרבינו יונתן], וגם שאם חוליתו גבוהה עשרה מעל הארץ מותר אף אם הבור מופלג ארבעה [כדברי רב הונא]².

וכתב הריטב"א [הו"ד בב"י סי' שנ"ד], דאף דמשמע בשבת [ז' א'] דתל ברה"ר שאין בו ד' לא הוי מקום פטור אלא כשהוא גבוה ג', מ"מ משמע כאן דאם ההפסק הוא פחות מד' הוי מקום פטור ולא בעינן שיהיה גבוה ג', והטעם בזה דבמקום זה שבין הבור לכותל לא דרסי ליה רבים כלל. ולדעת רב הונא דמופלגת מן הכותל ארבעה טפחים, היינו דמחמת הפלגה זו אי"ז מקום פטור אלא או רה"ר או כרמלית כק"ן זוית הסמוכה לרה"ר [עי' שבת ז' א']. והקשה הריטב"א, דמבואר לקמן [ק"ג א'] לגבי הקורא בספר על האסקופה ונתגלגל הספר מידו, דכיון כשאגודו בידו אפילו שבות ליכא, וא"כ אפילו לדעת רב הונא דמיירי במופלגת למה גזרו בזה. ותיירץ, דבדרך כלל המשלשל דלי שהוא נופל באמצע ונח בקרקע, ואז הוה ליה כמי שאין אגודו בידו, ולכן בעינן שתהא סמוכה לכותל כדי שיהא המקום שביניהם מקום פטור, או שתהא החוליא גבוהה עשרה דאז מסתמא לא יפול עד לקרקע.

כתב בשו"ע [סימן שנ"ד סעיף א']: בור ברשות הרבים וחוליא סביבו, אם עומד בתוך ד' טפחים לרשות היחיד מותר למלאות ממנו מרשות היחיד אפילו אין החוליא גבוה עשרה [כדברי רבי יוחנן]; ואם הוא רחוק ד' מרה"י אין ממלא ממנו אלא אם כן תהא החוליא גבוה עשרה [כדברי רב הונא].

כתב הט"ז [ס"ק ב'], דהב"ח יישב קושית הריטב"א למה גזרו בזה הרי אמרו לגבי הקורא בספר על האסקופה דבאגודו בידו אין אפילו שבות, די"ל דשם הוא לענין דיעבד, אבל כאן לכתחילה ממלא. וכתב הט"ז, דלדעתו יש לתמוה על עצם קושיית הריטב"א, דהרי גם שם גזרו דלמא נפל כולו ואתי לאתויי ד' אמות ברה"ר ולכך העמידו באסקופה נדרסת וכו' [עי' לעיל צ"ח א' וטו"ש סי' שנ"ב ומה שכתבנו בדף צ"ז], וא"כ גם כאן באגודו בידו יש לגזור שמא יפול כל הדלי מידו וילך למטה ויביאנו מרשות הרבים לביתו, וצ"ע. ובמג"א [ס"ק ב'] כתב

ב וברא"ש כאן העתיק רק דברי רב הונא. ואולי מחמת שבדברי רבי יוחנן אין חידוש שבאופן שאין הפסק ד' טפחים מותר למלאות, והמשנה נשנית להשמיענו חידוש אחר שבור וחוליתו מצטרפים, ודין זה העתיק הרא"ש במקומות אחרים.

בשו"ע [סימן שנ"ד סעיף ב'] כתב : אשפה ברשות הרבים שגובה עשרה ורחבה ארבעה, אם היא של רבים מותר לזרוק לה מרשות היחיד הקרוב לה. ואם היא של יחיד, אסור, משום דיחיד עשוי לפנות אשפה שלו ויבואו לשפוך שם כדרך ונמצאו שופכים ברשות הרבים. וכתב הרמ"א [על הדין הראשון שבשל רבים מותר] : ולא חיישינן שמא יתגלגל מן האשפה לרשות הרבים ואתי לאתויי, דאין דרך לזרוק לאשפה אלא דברים מאוסים [כמש"כ המגיד בשם הרשב"א].

כתב המג"א [ס"ק ד' ובמשנ"ב ס"ק י"ג], דהאשפה אינה צריכה עירוב כיון שאין בה דיורין.

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק י"ב], דאפילו אם האשפה מופלגת מן הכותל ד' טפחים ויש על ההפסק שביניהם שם רה"ר, אפ"ה מותר לזרוק על האשפה מחלון שבבית ורק שיהיה החלון גבוה עשרה מן הארץ כדי שתהיה הזריקה מרה"י לרה"י דרך מקום פטור. וצ"ע המשנ"ב [ס"ק ט'] לעיין בפמ"ג באופן שעומדת בכרמלית.

כתב בביאור הלכה [ד"ה ורחבה], דבפמ"ג כתב דבאמת אפילו לא היתה רחבה ד' ג"כ מותר דמקום פטור הוא, אך נראה דנקט משום דמשנה קאמרה אשפה שגבוהה יו"ד טפחים, ואם לא מיירי ברחבה ד' אפילו לא היתה היתה גבוהה יו"ד טפחים ג"כ מותר דמקום פטור הוא.

משנה. אילן שהיה מיסך על הארץ, אם אין נופו גבוה מן הארץ שלשה טפחים - מטלטלים תחתיו ...

ע' מה שכתבנו לעיל דף כ"ו.

דף ק'

שרשיו גבוהין מן הארץ וכו'. איתמר, שרשי אילן הבאין מלמעלה משלשה לתוך שלשה. רבה אמר: מותר להשתמש בהן, רב ששת אמר: אסור להשתמש בהן. רבה אמר: מותר להשתמש בהן - דכל פחות משלשה דארעא - ארעא היא. רב ששת אמר: אסור להשתמש בהן, דכיון דמכח איסור קאתי - אסורין. דדמו כמשוניתא, דסלקין לעילא - אסורין דנחתין לתתאי - שרו. לצדדין - פלוגתא דרבה ורב ששת וכן אניגרא, וכן בקרן זוית ... תנו רבנן: שרשי אילן שגבוהין מן הארץ שלשה טפחים. או שיש חלל תחתיהן שלשה טפחים, אף על פי שצידו אחד שוה לארץ - הרי זה לא ישב עליהן ...

פירש רש"י, דמה שנחלקו רבה ורב ששת ב'מלמעלה משלשה לתוך שלשה' היינו דלאחר שהגביהו שלשה חזרו וכפפו. ו'דמו כמשוניתא' היינו כשן סלע שמשופע לצדדין כך יוצאין שרשין קטנים מתוך הגדולים לצדדין וכפופים לארץ מכאן ומכאן, והגדולים הולכים ומגביהין באלכסון יותר מג', דגם בהם היוצאים לצדדין דהיינו השרשים הקטנים היוצאים מתוך גובה של גדולים ומטין לארץ לתוך ג', שגם בזה נחלקו רבה ורב ששת. ו'אניגרא' היינו אילן שבתוך חריץ מים, שאם תמדוד מקרקע החריץ יש בו גובה ג' ואם תמדוד מצדדין אין בו גובה ג', לרבה מודד הגידודין ולכן מותר, ולרב ששת מעומקו מודד והרי גבוה ג' ואסור. ו'קרן זוית' אילן הצומח

בזוית כותלי החצר, ומוסתר משלשת צדדיו על ידי הכותל, ורק צד אחד נראה. והוא צומח מעל הכותל פחות משלשה טפחים, דלרבה מודדים מעל הכותל, ולרב ששת מודדים מהארץ, הואיל ולפני שהגיע מעל הכותל היה גובהו שלשה, ומכח איסור קאתי.

וברש"י [לעיל צ"ט ב' ד"ה שרשיו] משמע, דמפרש 'שרשי אילן' על הענפים [ועי' שבת קכ"ה ב' דענף של אילן הסמוך לקרקע ג"ט מותר להשתמש עליו], ואילו ברבינו יונתן כתב דהיינו שרשי אילן היוצאים מן הקרקע כמו באילנות הזקנים, ואף על גב דהכא לא שייך כולי האי שמא יתלוש אפ"ה גזרו בו חכמים [וכתב בשער הציון סי' של"ו ס"ק י' דנראה שהם מודים להדדי].

ופסקו הרי"ף והרא"ש והרמב"ם [פכ"א ה"ח] כרבה.

עוד מבואר בברייתא, דשרשי אילן שיש תחתיהם חלל של ג"ט אף על פי שבצד אחד הם שוים לארץ הרי זה לא ישב עליהם [ובהערת הרמב"ם דין זה יש קושי, ועי' מה שכתבו בזה הב"י והט"ז ס"ק א'].

ובשו"ע [סימן של"ו סעיף ב'] כתב : שרשי אילן הגבוהים מן הארץ ג' טפחים, אסור להשתמש בהם; פחות מכאן, מותר להשתמש בהם דכקרקע חשיבי. ואם באים מלמעלה ויורדים למטה במקום שגבוהים שלשה, אסורים, ובמקום שאין גבוהים שלשה מותרים [וכמו שפסקו הפוסקים כרבה]. היו גבוהים שלשה וחלל תחתיהם, אף על פי שמצד אחד אין חלל תחתיהם והרי הן שוים לארץ, אסור לישב אפילו על צד השוה לארץ [כמפורש בברייתא].

כתב המג"א [ס"ק ג'] בשם היש"ש, דה"ה בכל זה לקלחי כרוב. והוסיף המשנ"ב [ס"ק י"ט], דה"ה באילן קטן ובו פירות [יאגדע"ס וכדומה] אפשר דמותר כל שהוא פחות מג"ט. אמנם אפשר לומר להיפך, דכל שיש פירות בכל גוויני יש לגזור שלא להשתמש עליו שמא יתלוש [והיינו דקאמר שרשי אילן שאין בו פירות דהאיסור הוא רק משום לא פלוג בזה מותר פחות מג"ט], וכן בירק הראוי לאכילה אפשר ג"כ דאסור ואפילו בפחות מג"ט מטעם זה.

עוד כתב המג"א [ס"ק ד' ובמשנ"ב ס"ק כ"ג], דדוקא באופן שרק בצד אחד שוה לארץ אסור, אך אם מב' צדדין שוין לארץ ומב' צדדין גבוה ג' שרי.

כתב המשנ"ב [ס"ק כ"א], מותר להשתמש בעיקרו של אילן בפחות מג"ט לארץ אף על פי שהאילן גבוה מאד שהרי מקום זה לא נאסר מעולם.

כתב בביאור הלכה [ד"ה היו], דמשמע מלשון הטוש"ע, דאפילו אם החלל בעצמו לא היה גובה שלשה טפחים כ"א בצירוף הענפים כיון שלמעלה במקום שהוא יושב על הענף או משמש עליו יש גובה ג"ט אסור לשמש שם. ואף שהוא דוחק בלשון הברייתא, מ"מ לדינא בודאי מסתברא כמותם.

דף ק"א

משנה. הדלת שבמוקצה, ותדקים שבפרצה, ומחצלות - אין נועלין בהן אלא אם כן גבוהים מן הארץ. גמרא. ורמינהו:

דלת הנגררת, ומחצלת הנגררת, וקנקן הנגרר, בזמן שקשורין ותלוין - נועלין בהן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב! - אמר אביי: בשיש להם ציר. רבא אמר: בשהיה להן ציר ...

פירש רש"י, ד'מוקצה' היינו רחבה שאחורי הבתים, ונקט לה כיון שאין משתמשין בה תדיר ובעל הבית אינו חושש לעשות לה דלת קבועה כראוי אלא מונחת כנגד הפתח או נגררת. וכיון שכן אין נועלין בה בשבת דאם הוא מונחת וצריך להסירה ממקומה עביד בנין, וגם כשהיא תלויה ונגררת אינה קבועה וכשהוא מחזירה למקומה מיחזי כבונה. ומקשה הגמ' מהברייתא דאם הדלת קשורה ותלויה נועלים בה בשבת, ותירץ אביי, דבברייתא מיירי בשיש להם ציר דמוכחא מילתא דדלת גמורה היא, וכיון שקשורה ותלויה ולא מיחזי כבונה. רבא אמר בשהיה להם ציר, דע"ז יש היכר. וברמב"ם [פכ"ו ה"ח] העתיק כדברי רבא [דק"ל כוותיה לגבי אביי], וכפירוש רש"י. אבל הריטב"א [הו"ד בב"י סי' ש"ג] פירש דברי אביי 'שיש להם ציר', היינו שיש ציר מתוקן בפתח ואף שבגופה של דלת אין שום היכר ציר. ולפי"ז לרבא כשהיה ציר בפתח שרי אף על פי שאין בו עכשיו וגם בדלת לא היה מעולם. וכתב הב"י, דלדברי הכל אם מחזיר הציר למקומו אסור וכמבואר בביצה [י"א ב'] דאפילו בתריסי חנויות שהם כלים המיטלטלים אסור.

ו**כתב הרא"ש** בשם **כתב הרז"ה**, דהמשנה והברייתא בסוגיין הם כרבי אליעזר [שבת קכ"ה ב' קכ"ז א'], הסובר בפקק החלון דבעינן קשור ותלוי, וכיון שלקמן [ק"ב א'] ק"ל כרבי יהודה דבקשור סגי אף שאינו תלוי, נקיטנן דלא בעינן גם בדלת אלא שתהיה קשורה. וכתב ע"ז **הרא"ש**, דקשה להעמיד סתם משנה דלא כהלכתא, ולכן יותר נראה כדברי **הראב"ד** דאי"ז למחיצת עראי [כדין פקק החלון] כיון שאין עשוי לפתוח אלא לזמנים רחוקים לפי שאין דרך כניסתו ויציאתו עליהם, ואם היה בפתח קבוע ליכנס ולצאת דרך שם אף על פי שאין גבוהין מן הארץ נועלין בהם. ובטור [סי' ש"ג] העתיק כדברי **הרא"ש** בשם **הראב"ד**. וכתב הב"י, דלא משמע כן מדברי רש"י שכתב דנקט דלת שבמוקצה משום דאין בעל הבית חושש לעשות לה דלת תלויה כראוי וכו' [כנ"ל], משמע דהוא הדין לכל דלת שעשוי בענין זה ונקט 'מוקצה' כיון שדרכו בכך.

ובשו"ע [סימן ש"ג סעיף ג'] כתב: רחבה שאחורי הבתים, שאין נכנסים ויוצאים בה תדיר, אם עשה דלת לפתחה או שתולה בה מחצלת של קנים, וכן פרצה שגדרה בקוצים כעין דלת, אם יש להם ציר, או אפילו אין להם עתה ציר אלא שהיה להם ציר, נועלים בהם אפילו הם נגררים בארץ רק שקשרם ותלאם לנעול בהם; ולא חשיב כבונה, שניכר בהם שהוא דלת כיון שהיה להם ציר. אבל אם אין להם ציר ולא היה להם ציר, אין נועלים בהם אא"כ היו גבוהים מן הארץ; ופתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר נועלים בו, אפילו לא היה לו ציר מעולם והוא נגרר [כדעת הרא"ש בשם הראב"ד]. וכתב הרמ"א [בדין ציר]: ובלבד שלא יחזיר הציר למקומו, כדרך שיתבאר לקמן סי' תקי"ט.

בט"ז [ס"ק ג'] הסכים עם דברי הב"י, שכתב דממה שכתב רש"י הסיבה דמיירי דוקא במוקצה הוא כיון שאין חושש לקבוע אותה כראוי חולק על הראב"ד שסובר דמיירי דוקא על מוקצה שאין נכנסים בה תדיר.

ו**כתב המג"א** [ס"ק ז'], דה"ה בפקק החלון אם אינו עשוי לפתוח אלא לעתים רחוקים הוי כאהל קבוע.

כתב המשנ"ב [ס"ק כ"ט], דמלשון המחבר משמע דעכ"פ קשור מיהו בעינן אבל מלשון הרמ"א [בסעיף ד'] משמע דס"ל דאפילו אינו קשור כלל שרי אם יש לה אסקופה מלמטה. ויש להקל בזה [עיי' בהגר"א שכתב שכן הוא דעת הרי"ף והרמב"ם, ובפרט שכן סתם הרמ"א].

כתב בניאור הלכה [ד"ה שאין] בשם התוספת שבת, דבפתח העשוי ליכנס בפחות מל' יום הוי כפתח העשוי ליכנס בה תדיר.

תני רבי חייא: דלת אלמנה הנגררת - אין נועלין בה. היכי דמי דלת אלמנה - איכא דאמרי: דחד שיפא, ואיכא דאמרי: דלית ליה גשמה.

כתב רש"י, ד'חד שיפא' היינו שעשוי מלוח אחת [וכ"ה ברי"ף וברא"ש], דמיחזי כבונה ונותן קרש ככותל [ודרך הדלתות שעשויות משני קרשים. ולפי שאין לה צורת דלת הרי כשנועלה הוא נראה כאילו סותם את הכותל ובונה בשבת]. ו'גשמה' פירש"י שאין לה בריחים המחברין את שני חלקיה [אלא היא מחוברת במסמרים בלבד]. והרי"ף והרא"ש גרסו 'גישתמא', ופירשו דהיינו שאסקופה התחתונה אין לה [ר"ל שאין מקום ישר על הארץ לקבל אותה], וכשפותחין שומטין אותה ועוקרין אותה, וכן פירש הרמב"ם [פרק כ"ו ה"ט], והטור [סי' ס"ג]. אמנם כתב שם הרמב"ם דרך כשיש את ב' הריעותות [ד'חד שיפא' וד'גישתמא'] אסור. אמנם בטור כתב דכל אחת מהם אוסרת. וכתב הב"י, דטעמו של הרמב"ם דכיון דזה דין דרבנן דמיחזי כבונה, אין להחמיר בזה. וחנויות דידן שנועלין אותם בקרשים ויש במקומם חקיקה למעלה ולמטה שהן נכנסות בה, נראה שאין לו דין ציר לאסור משום מחזיר ציר למקומו, ואף לדברי הטור דסגי לאסור במה שהוא מלוח אחת נראה שמותר, שהרי הפתח נעול בכמה קרשים שנחשבים כולם כדלת אחד עשוי מקרשים רבים ושרי.

עוד כתב הטור, דאפילו יש לה ציר אין נועלין בה. ופירש הב"י, דאם דוקא בשלא היה לה ציר הרי אפילו עשויה מכמה לוחות ויש לה אסקופה אסור [וכמו שנתבאר לעיל בדין דלת שבמוקצה אם נגררת, ועי' בט"ז ומג"א להלן]. ואם מכניס הציר למקומו בכל גונא אסור [כנ"ל לגבי דלת שבמוקצה].

בשו"ע [סימן ש"ג סעיף ד'] כתב: דלת העשוי מלוח אחד או שאין לה אסקופה התחתונה, וכשפותחים שומטין אותה ועוקרים אותה, אין נועלים בה אפילו יש לה ציר [וכדעת הטור דכל אחד לעצמו אסור, ועי' להלן]. וכתב הרמ"א: אבל דלת העשויה מקרשים הרבה, שרי אף על פי ששומטים אותה כשפותחה, אם יש לה אסקופה; וה"ה במקום שנועלים בקרשים הרבה ויש חקיקה למעלה ולמטה שמכניס בהם הקרשים, שדינם כדלת הואיל ואינן לוח אחד בכל הדלת [כמש"כ הב"י].

כתב הט"ז [ס"ק ד'], דהטעם שאסור אף כשיש היכר ציר, דכיון דאין לה צורת הפתח כמו שאר פתחים נראה כבונה וסותם במקום הפתוח בזה, ואינו דומה לסעיף ג' במחצלת של קנים [הובא למעלה לגבי דלת המוקצה] דמהני היכר ציר, דשם לא מיחזו כבונה כמו כאן כיון שאין רגילות לבנות מחצלת של קנים בבנין.

במג"א [ס"ק ח'] הקשה, דמשמע דבלוח אחד [חד שיפא] אסור אפילו אם עשוי לפתוח ולנעול. וצ"ע מאי שנא מפקק החלון דמשמע דאפילו בלוח אחד שרי. והב"ח כתב בשם התוס', דאף העשוי מלוח א' אם עשוי לכניסה ויציאה תדיר שרי, ויש להקל בזה, שהרי הרמב"ם מיקל טפי [כנ"ל דדוקא בתרתי לריעותא אסור]. וכן פסק המשנ"ב [ס"ק ל"א].

עוד כתב המשנ"ב [ס"ק ל"ב ל"ג], דלגבי דין ג'ישתמא' משמע בשו"ע דדוקא בשאינה קשורה, אבל אם היא קשורה ותלויה אף שנגררת בארץ כשפותחה שרי אף שאין לה תקוני דלתות כראוי, והיינו משום דכאן מיירי בפתח העשוי לכניסה ויציאה תדיר. ואם יש לה אסקופה ועשויה מכמה קרשים מותר אף שאינה קשורה כלל, ואינו דומה לס"ג לגבי דלת של רחבה דבעינן קשור ותלוי דשם אינה עשויה לשימוש תדיר וכנ"ל.

אמר רב יהודה: האי מדורתא, ממעלה למטה - שרי, ממטה למעלה - אסיר. וכן ביעתא, וכן קידרא, וכן פוריא, וכן חביתא.

עי' מה שכתבנו בזה בשבת דף קכ"ו.

משנה. לא יעמוד אדם ברשות היחיד ויפתח ברשות הרבים, ברשות הרבים ויפתח ברשות היחיד ...

עי' מה שכתבנו לעיל דף צ"ט.

דף ק"ב

משנה. נגר הנגרר - נועלין בו במקדש אבל לא במדינה. והמונח - כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: המונח - מותר במקדש, והנגרר במדינה ... שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב עמרם: נימא לן מר מהלין מילי מעלייתא ...

עי' מה שכתבנו בשבת בדפים קכ"ו, קל"ז, קל"ח.

משנה. מחזירין ציר התחתון במקדש, אבל לא במדינה. והעליון - כאן וכאן אסור. רבי יהודה אומר: העליון במקדש, והתחתון במדינה. גמרא. תנו רבנן: ציר דלת שידה תיבה ומגדל, במקדש - מחזירין, במדינה - דוחקין. והעליון - כאן וכאן לא יחזיר, גזירה שמא יתקע. ואם תקע - חייב חטאת. של בור ושל דות ושל יציע - לא יחזיר, ואם החזיר - חייב חטאת.

פירש"י, ההצורת ציר התחתון היינו שהציר העליון לא נשמט ולכן נח יותר להחזיר התחתון, אך כשגם העליון נשמט אינו נח להחזירו. ו'מחזירין' היינו אם יצא לגמרי, ו'דוחקים' היינו אם לא יצא כולו מהחור אלא רק התחיל להישמט ורוצה לתקעו בפנים. וכתב הרא"ש, רבינו תם נסתפק אם מותר לדחוק העליון במדינה, דממה שאמר 'כאן וכאן לא יחזיר' משמע דלדחוק מותר אף במדינה, או שלשון זו הוא שבביל מקדש נקט דאף שם לא יחזיר העליון, אבל במדינה אפילו לדחוק אסור, וכתב דמסתבר לאיסור. וכן הטור [ס"י ש"ג] סתם הדבר לאיסור. וכתב הב"י, שכן כתב הרב המגיד בדעת הרמב"ם [פכ"ב ה"ה].

ובשו"ע [סימן ש"ג סעיף ה'] כתב: שידה תיבה ומגדל שפתחיה מן הצד ויש להם שני צירים אחד למעלה ואחד

למטה, אם יצא התחתון כולו ממקומו, אסור להחזירו שמא יתקע; אבל אם יצא מקצתו, דוחקו עד שמחזירו למקומו כיון שהעליון נשאר במקומו בקל יכול להחזיר התחתון; אבל כשיצא העליון, אסור אפילו לדחוקו ולהחזירו למקומו [כמש"כ הרא"ש והטור והרב המגיד דעת הרמב"ם].

משנה. מחזירין רטיה במקדש אבל לא במדינה, אם בתחילה - כאן וכאן אסור. גמרא. תנו רבנן: רטיה שפרשה מעל גבי מכה מחזירין בשבת. רבי יהודה אומר: הוחלקה למטה - דוחקה למעלה, למעלה - דוחקה למטה ... אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יהודה. אמר רב חסדא: לא שנו אלא שפירשה על גבי כלי, אבל פירשה על גבי קרקע - דברי הכל אסור. אמר מר בר רב אשי: הוה קאימנא קמיה אבא, נפלה ליה אבי סדיא וקא מהדר ליה. אמינא ליה: לא סבר לה מר להא דאמר רב חסדא: מחלוקת - שפירשה על גבי כלי, אבל פירשה על גבי קרקע - אסור. ואמר שמואל: הלכה כרבי יהודה! - אמר לי: לא שמיע לי. כלומר: לא סבירא לי....

פירש רש"י הטעם דאסור להחזיר רטיה גזירה שמא ימרח. וכתבו התוס', דלשחיקת סממנין ליכא למיחש כיון דמאתמול היה דעתו עליה. וכ"כ הב"י [ס"י שכ"ח] בשם רבינו ירוחם.

דעת הראב"ד [בהשגות פכ"א הכ"ז], דאפילו פירשה על גבי קרקע מחזירין. וכתב הר"ן [שבת קל"ד ב' מדפי הגמ'] דטעמו כיון דפסק כרב אשי שמחלוקתם גם ע"ג קרקע וקי"ל כת"ק דאמר מחזירין. והרא"ש בסוגיין כתב, דהרי"ף פסק הלכתא כתנא קמא דהא רב אשי דהוא בתרא עבד כוותיה, וגם כשפירשה על גבי קרקע מחלוקת והלכה כת"ק [וכדברי הראב"ד הנ"ל. ולפנינו ברי"ף ליתא, ועי' להלן בדברי הב"י]. וכתב על זה הרא"ש, דיש לתמוה על הרי"ף מנא ליה להקל גם על גבי קרקע, הרי יש לומר דכונת רב אשי דלא שמיע ליה מה שפסק רב יהודה כרבי יהודה אבל לעולם שמיע ליה מה שאמר רב חסדא דבקרע דברי הכל אסור, וכן יתכן להיפך דלא שמיע ליה הא דרב חסדא דאמר דבקרע דברי הכל אסור אבל דרב יהודה שמיע ליה דהלכה כרבי יהודה בפירשה על גבי קרקע. ופסק הטור כדברי הרא"ש, דאם פירשה ע"ג קרקע אסור להחזירה ואם פירשה ע"ג כלי אסור להחזירה.

וכתב הב"י, דלפנינו ברי"ף איתא דקי"ל כתנא קמא מחמת דברי רב אשי, וכ"ה בדבריו בשבת [שם], וגירסא משובשת נודמנה לרא"ש. נמצא דגם להרי"ף פירשה על גבי קרקע אסור להחזירה פירשה על גבי כלי מותר להחזירה, וכן כתב הר"ן [שם בשבת], וכן פסק הרמב"ם [פכ"א הכ"ז].

ובטור הביא, אספלינית שפירשה מהאגד מחזירין אותה תחת האגד ע"פ המכה. וכתב הב"י דכ"ה בתוספתא, אבל תמוה למה הוצרך להביאה, הרי כבר פסק ברטיה אפילו פירש ע"ג כלי מותר להחזירה [וכן בשו"ע השמיטה, ועי' ט"ז המובא להלן].

עוד כתב הב"י בשם השבלי הלקט בשם בעל העיטור, דאם פירשה מאתמול או אם הזיד וסילקה בשבת דברי הכל לא יחזיר. ותמה ע"ז הב"י מנין לו לחלק בין הזיד ללא הזיד.

בשו"ע [סימן שכ"ח סעיף כ"ה] כתב: רטייה שנפלה מעל גבי המכה על גבי קרקע, לא יחזירנה; נפלה על גבי כלי יחזירנה

[דעת הרמב"ם הר"ן והרי"ף לפנינו]. וע"י גוי מותר להניחה אפילו בתחלה. וכתב הרמ"א: ומותר לומר לאינו יהודי לעשות רטייה על מכה או חבורה [ד"מ בשם איסור והיתר הארוך], ואסור ליתן עליה אפר מקלה דמרפא, כי אם ע"י אינו יהודי. [שם בשם המרדכי].

כתב הט"ז [ס"ק י"ט], דנראה שמה שהעתיק הטור מהתוספתא הדין הנ"ל דאספלנית שפירשה מהאגד מחזירין אותה תחת האגד ע"פ המכה [ע"י לעיל מה שהקשה הב"י דאינו נצרך], דקמ"ל דלא חיישינן שמא יבא לאגדה אם יתקלקל האגד והוא אסור מדין קשר בשבת, וכמו שחששו שמא ימרח בנפלה על גבי קרקע. ובמשנ"ב [ס"ק פ"ב] כתב, דיש ליוזר כשמחזירה שלא יעשה קשר של קיימא.

עוד כתב הט"ז [ס"ק כ'], דמה שמותר להחזיר ע"י גוי היינו כשמצטער הרבה ולא במיחוש בעלמא. ובמג"א [ס"ק כ"ח] כתב דע"י "מקצת חוליי" מותר, וכן העתיק המשנ"ב [ס"ק פ"ג]. ולענין לעשות לו רטייה ע"י גוי כתב המג"א [ס"ק כ"ט ובמשנ"ב ס"ק פ"ד], דדוקא אם חלה כל גופו או סכנת אבר, שהרי יש בזה איסור דאורייתא של ממחק.

במג"א [ס"ק כ"ז] העתיק מה שכתב השבלי הלקט דאם הסירה במזיד אסור להחזירה [ואף שהב"י הקשה ע"ז כנ"ל]. וכתב המשנ"ב [ס"ק פ"ב], דאפשר דכשהסירה במזיד אך היה ע"מ לתקן יש לסמוך עליהו להקל.

דף ק"ג

משנה. חותכין יבלת במקדש, אבל לא במדינה, ואם בכלי - כאן וכאן אסור. גמרא. ורמינהו: הרכיבו והבאתו מחוץ לתחום וחתיתכ יבלתו אין דוחין, רבי אליעזר אומר: דוחין! רבי אלעזר ורבי יוסי בר' חנינא; חד אמר: הא והא בלחה, ולא קשיא; כאן - ביד, כאן - בכלי, וחד אמר: הא והא ביד, ולא קשיא; הא - בלחה, הא - ביבישה ...

כתב הרמב"ם [פ"ט ה"ח] ... : וכן החותך יבולת מגופו בין ביד בין בכלי פטור בין לו בין לאחר, ומותר לחתוך יבולת במקדש ביד אבל לא בכלי, ואם היתה יבשה חותכה אף בכלי ועובד. עכ"ל. וכתב הרב המגיד, שמה שכתב הרמב"ם שבכלי אינו חייב הוא תמוה, כי לפי המבואר בסוגיין נראה בבירור שהיבלת הלחה החותכה בכלי הרי הוא כחותך צפרניו בכלי שהוא חייב.

בשו"ע [סימן ש"מ סעיף ב'] כתב: אסור לחתוך יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי, בין לו בין לאחר.

וכתב המג"א [ס"ק ג'], החותך יבלת בכלי חייב אם היא לחה [כדברי הרב המגיד ודלא כהרמב"ם הנ"ל].

וע"ע מה שכתבנו בשבת דף צ"ד בענינים אלו.

משנה. כהן שלקה באצבעו - כורך עליה גמי במקדש אבל לא במדינה. אם להוציא דם, - כאן וכאן אסור.

כתב הטור [סי' שכ"ח], אין נותנין גמי על המכה שהוא מרפא. והעתיקו הרמ"א [שם סעיף כ"ד]. וכתב המשנ"ב [ס"ק פ'], עיין באליה רבה דמצדד, דאין חילוק בגמי בין לח ליבש, וכן משמע בבאיור הגר"א ע"ש. ועיין בשבת קט"ו ברש"י ד"ה שקול דמשמע שם דגמי יבש מוקצה נמי הוי, אך נוכל לומר דהכא מיירי שהכינו לכך מבע"י ואפ"ה אסור.

דף ק"ד

... דרש רבא: חצר שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן ומרדה בה. אמר ליה רב פפא לרבא, והתניא כשהוא מרדה - אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה! הדר אוקים רבא אמורא עליה ודרש: דברים שאמרת לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו משום רבי אליעזר: וכשהוא מרדה אינו מרדה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי קופה.

פירש רש"י, שלא ירדה לא בסל ולא בקופה כיון שהוא דרך חול, אלא רק בשולי הקופה שנשתברה ונשאר השולים. וכתבו התוס', דיש לפרש ג"כ ד'שולי קופה' להפוך את הקופה ולתת על שוליה שזה ג"כ שינוי, אבל ביד נראה לר"י דאסור.

כתב בשו"ע [סימן שי"ג סעיף י']: חצר שנתקלקלה במימי גשמים, יכול לזרות בה תבן ולא חשיב כמוסיף על הבנין, ובלבד שישנה שלא יזרה לא בסל ולא בקופה אלא בשולי הקופה, שיהפכנה ויביא תבן על שוליה דהיינו על ידי שינוי; אבל ביד, אסור [גמ' וכפירוש תוס'].

כתב הט"ז [ס"ק י' ובמשנ"ב ס"ק נ"ו], נראה דע"י גוי מותר, כיון דגם בישראל אין בו איסור רק משום עובדא דחול, והיינו באופן שיש בו צורך הרבה כדלעיל סימן ש"ז ס"ח בכל מידי שהוא שבות דשבות.

כתב המג"א [ס"ק י"ז ובמשנ"ב ס"ק נ"ה], דלא חשיב כמוסיף משום דלא מבטל ליה שם, דהרי ראוי הוא למאכל בהמה או לטיט, אבל דבר דמבטל ליה שם אסור דאיכא משום אשוי גומות [ב"ח, ועסי' שע"ב ס"ו דטיט וחול וצורות מבטל ליה]. ונ"ל דדוקא הכא שבא לתקן החצר אסור דדמי לבנין אבל בענין אחר מותר [כמו שנוהגין לפזר חול בבוקר בבית כדי לכסות הרוק שרי. משנ"ב], דהרי מותר לכסות רוק באפר כמ"ש ססי' ש"י, והיינו כיון שאינו מכויין לבנין.

ממלאין מבור הגולה ... עולא איקלע לבי רב מנשה, אתא ההוא גברא טרף אכבא. אמר: מאן האי? ליתחל גופיה דקא מחיל ליה לשבתא. אמר ליה רבה: לא אסרו אלא קול של שיר. איתיביה אביי: מעלין בדיופי, ומטיפין מיארק לחולה בשבת. לחולה - אין, לבריא - לא. היכי דמי? לאו דנים וקא בעי דליתער? שמע מינה: אולודי קלא אסיר! - לא, דתיר וקא בעי דליניב, דמשתמע כי קלא דזמזומי ... תנן: ממלאין מבור הגולה ומבור הגדול בגלגל בשבת. במקדש - אין, במדינה - לא. מאי טעמא - לאו משום דאולודי קלא ואסיר? - לא, גזירה שמא ימלא לגינתו ולחורבתו. אמרימר שרא למימלא בגילגלא במחוזא, אמר: מאי טעמא גזרו רבנן - שמא ימלא לגינתו ולחורבתו, הכא - לא גינה איכא ולא חורבה איכא. כיון דקא חזא דקא תרו בה כיתנא אסר להו.

איזה השמעת קול נאסרה

פירש רש"י, דעולא שגער באותו אדם סבר דכל הולדת קול אסורה. ורבא השיב לו דדוקא קול של שיר דהיינו הנשמע כעין שיר בנעימה ובנחת. ומקשה הגמ' על דברי רבא, דמצינו דמטיפין מי ארג לחולה, דהיינו כלי של מתכת ופיו צר ומנוקב בתחתיתו נקבים דקים וממלא מים וסותם פיו העליון וכל זמן שפיו סתום אין המים יוצאים בנקבים התחתונים, וכשרוצה נוטל פקק העליון, והמים יוצאים בנקבים טיף טיף אחר טיף טיף, ונותן כלי מתכת וכופהו תחתיו וקולו נשמע לחולה, וסלקא דעתך שהוא כדי שיתעורר, וכיון דלהקיץ הוא לא בנעימה ונחת נשמע שהרי קול נעים מרדימו, ואעפ"כ דוקא לחולה התירו ולא לבריא. ומתרצת הגמ', דלעולם עשוי הוא כדי להרדימו שאז נשמע בנעימה ונחת והוי 'קול של שיר'.

וכתב הר"ף, דמסתבר דהלכה כדברי רבא דלא אסרו אלא בקול של שיר בלבד, שהרי מתרץ רב אחא בר יעקב כוותיה [בקושיה מנשים המשחקות באגוזים], וגם אממר התיר במחוזא למלא בגלגל בשבת. אמנם כתב, דיש מרבותינו הסוברים כדברי עולא, וכדמצינו בירושלמי [ביצה פ"ה ה"ב] דאמר רבי אלעזר כל משמיעי קול בשבת אסורין, ואיתא שם שרבי אילא התעכב בבית המדרש ובא מאוחר לביתו וראה שבני הבית ישנים, וישן על הסולם לפי שלא רצה להקיש על הדלת בשבת [ועיי"ש עוד בירושלמי]. אך הסיק הר"ף, דכיון דבסוגיא דגמרא דילן משמע להיתר אין אנו משגיחים על דברי הירושלמי.

והרא"ש כתב בשם רבינו חננאל, דאף שרבא תירץ כל הקושיות על דבריו, מ"מ התירו ציח דחוקים ולכן אין הלכה כן. ומאידך הביא הרא"ש את דברי הר"ף בזה שפסק כרבא. והטור [ס' של"ח] ג"כ הביא בזה את ב' השיטות. ומ"מ כתב הר"ף, דאף שהרא"ש לא הכריע בין שתי הסברות, דבריו נוטים לדברי הר"ף שהרי כתבם באחרונה. עוד כתב הר"ף, שדעת הרמב"ם כדעת הר"ף, שהרי בפרק כ"א [ה"ג] כתב שטעם איסור השחוק באגוזים משום אשוויי גומות [כתירוץ הגמ' על דעת רבא], וגם כתב שם [ה"ה] שמוותר למלאות בגלגל מבור שבחצר, וכתב שטעם האיסור כשאינו בחצר הוא משום שמא ימלא לגנתו ולחורבתו [כנ"ל]. ובפרק כ"ד [ה"ט] גבי משמר פירותיו כתב שהטעם שלא יטפח ולא ירקד הוא גזירה שמא יטול צרור ויזרוק ארבע אמות ברשות הרבים [כנ"ל]. וא"כ משמע דפסק ככל תירוצי רבא. ובפרק כ"ג [ה"ד] כתב דאסור להשמיע קול של שיר בשבת, משמע מזה דדוקא של שיר, אבל קול שאינו של שיר מותר. וכן כתוב בהגה"מ בשם כמה גדולים דהלכה כרבא, אף על פי שר"י פסק כעולא.

כתב הטור בשם המהר"ם מרוטנבורג, דאם אינו רוצה בהשמעת הקול מותר, וכגון טבעת חלולה שיש בה אבן המשמיע קול מותר להניחה כיון שאינו זקוק לקול היוצא ממנה.

כתבו תוס' בסוגיין בשם ר"ת, דמה שגזרו על גלגל הבאר שמא ימלא לגינתו ולחורבתו, הוא דוקא בגלגלים גדולים שממלאין הרבה מים ביחד, אבל שלנו קטנים הם ולא גזרינן. וביאר הרא"ש, דדוקא בגדולים יש לגזור כיון שמוציא מים הרבה ביחד בלא טורח איכא למיחש שמא ימלא לגנתו

ולחורבתו, או משום שריית כיתנא. וכתב הטור, דלדעת רבינו תם מותר להקיש על הדלת כשאינו דרך שיר [ר"ל שהרי גם בגלגל קטן משמיע קול, ובהכרח שמותר מטעם שאינו דרך שיר]. וכתב הר"ף, דלדעת רבינו חננאל ודאי אסור משום משמיע קול, והמרדכי כתב כר"ת, והביא דברי הירושלמי [ביצה שם ה"ב] מה שאמר רבי שמואל בר רב יצחק על פירוש זקינו שהיה חזן הדופק לבית הכנסת כנהוג השמש בינינו, ונראה דאהא סמכינן לדפוק על הפתחים בשבת להקיץ את הקהל לבית הכנסת, ואין הלכה כהאמוראים החולקים על רבי שמואל בר רב יצחק. כתב האגור בשם מהרי"ל, דאסור לדפוק על הדלת בכלי המיוחד שם להשמיע קול. וכתב ע"ז הר"ף, דמדלא כתב המיוחד להשמיע 'קול של שיר', משמע דאפילו אינו מיוחד אלא להקיש על הדלת כדי שישמעו קולו ויבאו לפתוח לו אסור, ואינו יודע טעמו, דאם סובר כעולא א"כ אפילו אם אינו מיוחד לכך אסור, ואם סובר כרבא אפילו אם מיוחד לכך שרי כיון שאינו מכוין לשיר. ושמא י"ל דאע"ג דסובר כרבא במיוחד לכך חיישינן שמא יכוין לשיר, וכן נראה ממה שכתוב בפסקי התוספות [על סוגיין] דקול שאינו של שיר אין לאסור, אך טבעת הדלת אסור לקשקש בו. והסיק הר"ף, דלענין הלכה כיון דהרי"ף והרמב"ם מסכימים לדעת אחת וכמה גדולים סוברים כדבריהם, וגם כך משמע מהרא"ש, הכי נקטינן.

ובשו"ע [סימן של"ח סעיף א'] כתב: השמעת קול בכלי שיר, אסור, אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר, מותר. וכתב הרמ"א: וכן אם לא עביד מעשה, שרי. ולכן אלו שקורין לחבריהם ומצפצפים בפיהם כמו צפור, מותר לעשותו בשבת [ד"מ בשם הגהות אלפסי]. ואסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת, אף על פי שאינו מכוין לשיר, מ"מ הואיל והכלי מיוחד לכך, אסור. ולכן אסור לשמש להכות על הדלת לקרוא לבית הכנסת ע"י הכלי המיוחד לכך, אלא מכה בידו על הדלת [ב"י בשם מהרי"ל ופסקי תוספות].

כתב המג"א [ס"ק ב' ובמשנ"ב ס"ק ג'], דמשמע מדברי הרמ"א בדרכי משה, דאם מנעים בפיו בשיר אסור, ואף על גב דמותר לשוור בפה הכא שאני דדמי לכלי שיר. אך נראה דשרי כיון דלא עביד מעשה.

עוד כתב [ס"ק ג' ובמשנ"ב ס"ק ז'] שיש מקומות שלוקח השמש כלי אחר לקבץ העם בשבת.

כתב הט"ז [ס"ק א'], דמשמע מדברי הרמ"א לגבי כלי המיוחד להשמעת קול, דכ"ש דאסור לתלות בשבת רצועה שבה תלויה פעמונים על הפרוכת כדי להשמיע קול לאנשי בהכנ"ס בשעה שמוציאין הס"ת, דעיקר תכליתו לשם קול, ואותן שעושין כן נראה למחות בידם. והמג"א [ס"ק א'] כתב, דאף שכתוב בשו"ע דהאיסור 'בכלי שיר', מ"מ ה"ה בכל דבר שהוא דרך שיר, וכמ"ש סי' של"ט סעיף ג', עיי"ש. והיש"ש כתב וז"ל: כל משמיע קול שאינו מכוין לשמחה כגון שמש שמקשקש לבהכנ"ס וכיוצא בזה מותר. וכתב הגה"מ, דמותר להניח טבעת שיש בו עופרת משמיע קול [כנ"ל, ועי' מש"כ סי' ש"א ס"ג]. ואם נותנין מים בכלי מלא נקבים ומטיף לתוך כלי מתכות כדי שישמע קול נעים אסור, דה"ל ככלי שיר

שמא יתקן כלי שיר [ומה דאסרו בס"ד להכות כף אל כף כשמשמר הפירות כדי להבריח העופות אף שהוא אינו דרך שיר, הטעם שמא יטול צרור וזרוק לרה"ר כשירצה להבריחם וכדמפרש שם], וכתב דאם ירצה להכות כף אל כף כדי לשמח התינוק ולהשתיקו יראה לעשות זה כלאחר יד דשרי [וכמו שמבואר שם]. וכן העתיק דבריו לגבי כלי מתכות העושה קול כנ"ל.

כתב הביאור הלכה [ד"ה אבל], דאף שבטוש"ע נטו לדעת הפוסקים הפוסקים כרבא דדוקא בדרך שיר ונעימה אסור, מ"מ הגר"א בביאורו כתב דהעיקר בזה כדעת הירושלמי שמחמיר בזה, וכדעת הר"ח המובא בהרי"ף [כנ"ל], אך העולם נוהגין להקל כדעת השו"ע [ועוד הוסיף הבה"ל כאן לפלפל בדברי הגר"א בזה, ואכ"מ].

עוד כתב [ד"ה אסור], דבפמ"ג מסתפק לענין אם מותר לטלטל אותו הכלי המיוחד להשמעת קול, אם מקרי כלי שמלאכתו לאיסור.

דף ק"ה

תנו רבנן: הכל נכנסין בהיכל לבנות לתקן ולהוציא את הטומאה, ומצוה בכהנים. אם אין שם כהנים - נכנסין ליום, אין שם ליום - נכנסין ישראלים. ואידי ואידי טהורין - אין, טמאין - לא. אמר רב הונא: רב כהנא מסייע כהני, דתני רב כהנא: מתוך שנאמר אך אל הפרכת לא יבא, יכול לא יהו כהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח לעשות ריקועי פחים - תלמוד לומר אך - חלק. מצוה בתמימים, אין שם תמימים - נכנסין בעלי מומין. מצוה בטהורין, אין שם טהורין - נכנסין טמאין. אידי ואידי, כהנים - אין, ישראלים - לא.

הרמב"ם בספר המצות [ל"ח ט"ז] סובר, דהתורה הזהירה כהן בעל מום מלהיכנס להיכל, מדכתיב אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש. והרמב"ן שם חולק על הרמב"ם, וס"ל דהתורה לא הזהירה בעל מום מלהיכנס רק מלעבוד עבודה, אבל מותר לבעל מום מה"ת ליכנס להיכל, והא דתנן [כלים פ"א מ"ט] שאין בעל מום נכנס מבין האולם למזבח, אינו אלא מעלה מדבריהם. והרמב"ן הוכיח כן מהא דמבואר כאן דמותר אפילו לישראל להיכנס להיכל לתקון הבנין.

והמגלת אסתר והלב שמח דחו ראייה מסוגיין, דתקון הבית הוי עשה של בנין בית הבחירה, ודחי לאו של כניסה של בעל מום.

וכתב הרמב"ן, דמה שאמרו בסוגיין "יכול לא יכנס לעשות ריקוע פחים, ת"ל אך", בא להתיר כל כניסה שלא לעבודה, ותפס האופן של כניסה לצורך ריקוע פחים כיון שאילו נכנס אל הפרכת שלא לצורך היה חייב משום ביאה ריקנית [ואף שמצד האיסור לבעל מום ליכנס אינו חייב גם בביאה ריקנית כנ"ל], מ"מ הוא אסור שאסור מואל יבוא בכל עת אל הקדש בלא תעשה ס"ח עיי"ש]. וע"ש בלב שמח שהשיג על הרמב"ן בזה.

הדרן עלך מסכת עירובין

[כמבואר בגמ'], ולחולה מותר. ואם מטיף בחוזק כדי שיקץ הישן אפילו לבריא שרי דלא הוי כעין כלי שיר שאין עושה בנעימה בנחת, וא"כ כ"ש הני פעמונים שבפרוכת דלית בהו איסור שאין כוונתו שישמעו בנעימה ובנחת, ועוד כיון דלחולה שרי כש"כ לדבר מצוה, ועוד דהאינדא יש להקל דמוטב יהיו שוגגים [כמ"ש סי' של"ט ס"ג ברמ"א], וכן מצאתי שהש"ך הקיל [כן משמע מדברי הש"ך יו"ד סי' רפ"ב ס"ק ג' ד'], משום דלצורך מצוה הוא שישמעו העם ויקומו דהא לריקד ג"כ מותר לצורך מצוה [כמ"ש סי' של"ט], ואף שבט"ז ביו"ד סי' רפ"ב ס"ק ב' אוסר [וכדבריו הנ"ל כאן], כבר נהגו להקל. וגם דאותו שפותח הפרוכת לא קמכוין לקלא כלל [כמ"ש סי' ש"א ס"כ ע"ש].

ובמשנ"ב [ס"ק ו'] הביא בזה דברי המג"א והט"ז בזה, וכתב שבשער אפרים [שער יו"ד ס"ג] דעתו דלכתחלה אין לעשות כן בשבת ובמקומות שנהגו היתר בזה אין למחות בידם. עכ"ד. וכן לענין אם מותר לפתוח הדלת כשיודע שיש בה עינבל תלוי ג"כ בסברות הט"ז והמג"א הנ"ל, דלהט"ז אסור ולהמג"א [כאן, וכן בסימן ש"א סקל"ה ע"ש] שרי, דהרי כשפותח הדלת בשבת אין מכוין להשמיע קול, ומדברי הגר"א שם בסימן ש"א סוף ס"ג מוכח דהוא סובר ג"כ כהט"ז, דכיון דהעינבל מיוחד להשמיע קול אין נ"מ במה שהוא אינו מכוין לזה, וגם באליה רבה מצדד דאין להקל מטעם זה לחוד אלא גבי פרוכת דהוא מילתא דמצוה, וע"כ בודאי מהנכון שיסיר מע"ש העינבל מע"ג הפתח או שיפקקו בצמר או במוכין שלא ישמע קולו אך במקום הדחק [כגון ששכח ולא הסירו מע"ש וכל כי האי גוונא] נראה דיכול לסמוך על הסברא הנ"ל להקל כיון שאינו מכוין להשמיע קול. וכתב עוד [ס"ק ד' ה'], דמה שאסר הרמ"א בכלי המיוחד להשמעת קול אף שאינו דרך שיר הוא דכיון שמייוחד להשמיע קול חיישינן שמא יכוין לשיר, וכ"ש להשמיע קול בכלי [שקורין קאמער טאן] פשיטא דאסור דכלי שיר הוא וגם הוא מכוין לשיר. ובברזל שהפתח ננעל ונפתח בו נראה דמותר להקיש בו על הדלת כדי שישמעו אנשי הבית לפתוח לו שזה הברזל מיוחד רק לפתוח בו את הדלת או לנעול. ואסור למשוך בחוט העינבל בשבת כדי שישמעו אנשי הבית והחצר ויפתחו לו שזה הכלי מיוחד להשמיע קול והוא כונתו ג"כ לזה. ובביאור הלכה [ד"ה על וד"ה הואיל] הביא, דבפירוש המשנה להרמב"ם משמע דמותר להקיש על הדלת אפילו בשלשלת הקבוע שם הואיל ואינו עושה כדרך שיר, והביא דברי הכלכלת שבת המיקל בשעת הדחק למשוך בחוט העינבל, והאריך בזה טובא, וכתב בסוף הדברים דלמתוח החוט של עינבל בשבת מבואר בכמה אחרונים בהדיא [היינו בא"ר ופמ"ג וגם מהגר"א מוכח כן] לאיסור, אך כשאינו יכול לכנס לחצרו לישן בלא זה נוכל לסמוך להקל משום כבוד שבת, אך למתוח חוט העינבל שעשוי בביתו כדי להשמיע למשרתת אין להקל בזה כלל דאפשר לו בלא"ה ויש בזה זילותא דשבת.

עוד העתיק המשנ"ב [ס"ק א'] דברי המג"א הנ"ל דלאו דוקא בכלי שיר אלא אף היכא שהוא דרך שמחה ושיר אסור, ולכן גם ביד כגון להכות כף אל כף כמ"ש בסימן של"ט ס"ג מטעם

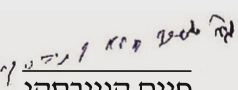
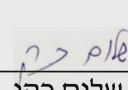
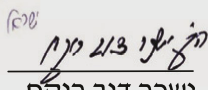
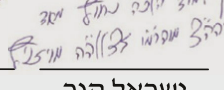
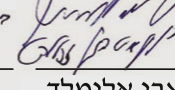
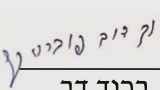

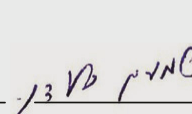
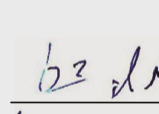
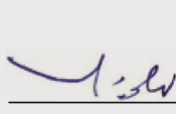
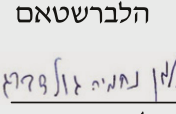
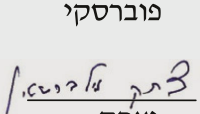
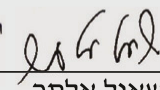
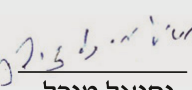
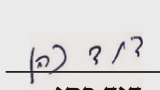
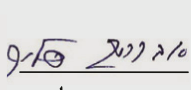
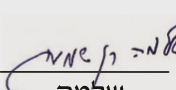
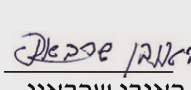
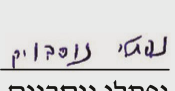
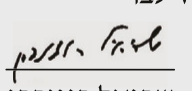
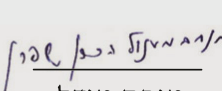
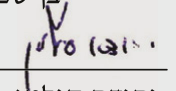
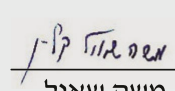
קריאת קודש

כבר נודע בשערים המצויינים בהלכה המפעל החשוב כולל ומכון "ראש פינה", בראשותו של הגאון רבי נסים דרעי שליט"א רבה של שכונת בית וגן, שזכו להאיר עיניהם של ישראל בחלק אבן העזר ע"י ההדרתם של ספרים חשובים בחלק אבן העזר.

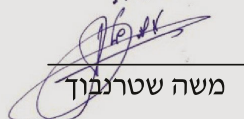
ועתה זכו להוציא לאור חלקים ראשונים משתי יצירות פאר מופלאות, "אבן ברורה" על אבן העזר שהוא כעין ספר ה"משנה ברורה" על אבן העזר, ו"שינון המשפט" על חושן משפט בו מובאים דברי השו"ע עם עיקרי השיטות בפוסקים [ובעתיד כעין זה שינון על כל ד' חלקי השו"ע].

ובאנו בזה בקריאה של מצוה להמוני בית ישראל בארץ ובגולה, שיהיה בזה תועלת גדולה לקבוע לימוד קבוע דבר יום ביומו עמוד יומי בספר "שינון המשפט" [ובעתיד בשאר החלקים], כדי שיזכה כל אחד בהשקעה מועטת של רבע שעה ביום לשון בכמה שנים את כל ד' חלקי השו"ע עם עיקרי השיטות, ובכך תרבה החכמה וידעו המעשה אשר יעשון בכל ד' חלקי השו"ע.

ובשכר זה נזכה לגאולה קרובה במהרה בימינו, אמן.

 חיים קנייבסקי	 שלום כהן	 ישכר דוב רוקח	 ישראל הגר	 צבי אלימלך	 ברוך דב פוברסקי
 ברוך מרדכי אזרחי	 שמעון בעדני	 משה צדקה	 משה יהודה שלזינגר	 זלמן נחמיה גולדברג	 יצחק זילברשטיין
 שאול אלטר	 יחיאל מיכל זילבר	 דוד כהן	 אברהם סלים	 שלמה בן שמעון	 ראובן שרבאני
 נפתלי נוסבוים	 שריאל רוזנברג	 מנחם מנדל שפרן	 יהודה סילמן	 משה שאול קליין	

הוצאת ספרים חשובה זו היא תוצאה של שיתוף פעולה בין בניו חסידי ירושלים וביניהם יצאנו לאור את ספר זה לצד ספר "משנה ברורה" על אבן העזר.

משה שטרנבוים